

educational institutions, regular monitoring of accreditation centers, complexity of resource providing for quality assurance, enhanced cooperation within and between EU member states. Despite considerable diversification of practice of work-based learning in enterprises of EU member states, there are common policies to ensure quality in this sphere (the operation and implementation of work-based learning activities should be carried out in conjunction with other forms of adult education aimed the development of not only specific professional skills, but also broader skills, promoting the comprehensive development of competence, the learning process should be flexible so that it matches the one hand, the needs of students, on the other - contributed to the integration of low-skilled workers and workers who are at risk). Common principles of quality of vocational education and training, made at EU level have national specifics in implementation. It is highlighted the following models of quality assurance of work-based learning: liberal (lack of regulation by the national structures, training needs, content and duration of the programs are usually determined by employers), regulatory (the state has the exclusive right to development and implementation of policy in the field of quality assurance of WBL, sometimes functions of control and supervision are delegated to local authorities) and social partnership model (decision on quality assurance of WBL are taken by the social partners through consultation, negotiation, coordination of positions).

УДК 377/378.091.12.011.3-
051:37.015.31(4)

Пуховська Людмила Прокопівна,
доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем
професійної освіти і навчання

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
03045, Київ, провулок Віто-Литовський, 98-а
Институт профессионально-технического образования
НАПН Украины,
03045, Киев, пер.Вито-Литовский, 98-а
Institute of Vocational Education and Training
of the NAES of Ukraine,
03045, Vito-Litovskiy Line 98-A, Kyiv

ЄВРОПЕЙСЬКІ КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ І РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Європейський Союз накопичив унікальний досвід реалізації інтеграційних процесів і представляє собою один із самих успішних прикладів побудови інтеграційного об'єднання в світі. Розгорнувши інтеграційні процеси в сфері загальної, вищої і професійної освіти, Європейський Союз став одним із провідних центрів освіти, який значною мірою визначає тенденції і напрями розвитку системи освіти в сучасних умовах. Нині є запит на педагогічні кадри нової генерації з високим рівнем професійної компетентності, професійно мобільні, здатні самостійно, творчо вирішувати поставлені завдання, переключатися з одного виду діяльності на інший, поєднувати різні трудові функції тощо. Кожна країна сформувала свої стратегії і накопичує свій досвід підняття якості професійної підготовки педагогічних кадрів зі збереженням національних особливостей. Адже національні системи професійної підготовки історично зафіксувались у соціально організованій праці і стали складовою частиною національної культури праці в кожній країні ЄС. Європейська Комісія проводить *політику підтримки педаго-*

гічних кадрів професійної освіти і навчання у зміцненні їх статусу, піднятті компетентності, обґрунтуванні кваліфікацій. Знання про ці процеси є важливим для України у зв'язку з її європейським поступом та участю в Болонському і Копенгагенському процесах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними дослідниками напрацьовано значну кількість наукових досліджень з проблеми професійної підготовки педагогів в Європейських країнах (Н. Авшенюк, Н. Базилюк, В. М. Базуріна, О. В. Волошина, Т. Гарбуза, І. Задорожна, Н. Козак, Т. Кучай, Н. Махия, В. Пасічник, А. Роляк, Л. Чулкова, Н. П. Яцишин та ін.). Переважають наукові розвідки, в яких розкриваються особливості професійної підготовки вчителів початкової і середньої освіти в країнах ЄС. Підготовка педагогів для систем професійної освіти і навчання в Європейських країнах розглядалась контекстно, крізь призму проблем розвитку професійної освіти в умовах інтеграційних процесів (Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Т. Десятов, Н. Дупак, А. Каплун, В. Лозовецька, Л. Локшина, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко,

М. Пальчук, В. Радкевич, Г. Товканець, О. Щербак та ін.). Вивчалися деякі аспекти досвіду окремих країн, зокрема, Польщі (І. Васильєв, Є.Нероба, О. Щербак), Німеччини (А. Турчин), Великої Британії (А. Ворначев). Проте в умовах формування спільного європейського простору освіти актуалізувались проблеми сучасних кваліфікацій педагогів професійної освіти, які будуть співставними і будуть визнаватися на європейському та світовому ринках праці. Аналіз змісту провідних баз даних наукових публікацій Європейських інституцій, передусім Європейського Центру розвитку професійної освіти і навчання, показав, що за останнє десятиріччя підготовка педагогів для системи професійної освіти і навчання в Європейських країнах досить часто була предметом наукового дискурсу, а також розроблялась у європейських проектах за участю всіх країн-членів ЄС (С.Біскул, К.Волмарі, К. Рейсінгер, С. Хелакорпі, Б. Каплінгер та ін.).

У зв'язку з цим **мета статті** – охарактеризувати європейську політику у сфері підготовки педагогів для систем професійної освіти і навчання в країнах ЄС та розкрити європейські підходи до їх кваліфікацій.

Виклад основного матеріалу. В кінці ХХ – на початку ХХІ ст. у Європі розроблено і затверджено низку документів і процедур, які по-новому визначають цілі, завдання і стратегії розвитку європейської освіти в ХХІ ст., включаючи різні її ланки, зокрема, підготовку вчителів. Важливе місце серед них посідають «Загальноєвропейські принципи і підходи до компетентності і кваліфікацій вчителів», де визначено методологічні орієнтири щодо загальних компетенцій педагогів в Європі Знань:

1) працювати з різними видами знань, технологіями та інформацією;

2) співпрацювати з іншими – учнями і студентами, колегами, іншими соціальними партнерами; 3) діяти на місцевому, регіональному, національному, Європейському та глобальному рівнях тощо. Прогнозуючи перспективи розвитку педагогічної освіти, Європейська Комісія проголосила в своєму документі чотири керівні принципи розвитку педагогічної професії в Європейському просторі:

– *висококваліфікована професія*: високоякісні освітні системи характеризуються тим, що всі вчителі отримують освіту у вищих освітніх закладах, а ті, хто працюють в галузі професійної освіти, повинні інтегрувати в собі спеціальну (тобто відповідну певній галузі народного господарства) та педагогічну кваліфікації;

– *професія, що вимагає неперервного навчання*: вчителів необхідно підтримувати з тим, щоб вони продовжували свій професійний розвиток упродовж усієї кар'єри, не відстаю-

чи від стрімкого розвитку суспільства знань. Впродовж певного періоду часу професійний розвиток кожного вчителя може проходити поза формальною системою освіти, але отримані кваліфікації мають підтверджуватися і визнаватися;

– *мобільна професія*: повинна існувати можливість для мобільності в межах різних рівнів освіти і різних педагогічних спеціальностей і спеціалізацій. Статус тих вчителів, хто проходить навчання чи працює в інших країнах ЄС, повинен визнаватися в тій країні, що їх приймає, а також у рідній країні;

– *професія, що базується на партнерстві*: заклади, що надають педагогічну освіту, мають організовувати свою роботу в партнерстві зі школами, місцевими громадами, роботодавцями, які надають послуги щодо підготовки вчителів за місцем праці та іншими зацікавленими сторонами. Вищі освітні заклади повинні використовувати найкращі приклади і переваги сучасної практичної діяльності працюючих вчителів. Вчительські освітні партнерства, які роблять наголос на практичні вміння, академічні і наукові основи, мають розвивати у вчителів компетентність і переконаність у необхідності аналізувати власну практичну діяльність і діяльність колег тощо [1].

Ці положення розвинуто в багатьох Європейських документах, закладено в національні стратегії та програми в рамках Болонського і Копенгагенського процесів з урахуванням особливостей організації системи педагогічної освіти в кожній країні-члені ЄС. На сучасному етапі пріоритетного значення надається підготовці та професійному розвитку вчителів, які працюють в системі професійної освіти і навчання. За висновками порівняльного дослідження у сфері підготовки та кваліфікацій цієї категорії вчителів в країнах ЄС, проведеного в Європейському Центрі розвитку професійної освіти і навчання (2014), «структури професійної освіти і становище вчителів професійної освіти в країнах Європи є такими різноманітними, що нагадують мозаїку». Причиною цього є історичні особливості розвитку систем професійної освіти та їх специфічні характеристики. Виявлено, що педагогічні кадри, які працюють в професійній освіті в різних країнах ЄС мають різний статус, звання, значні відмінності в підготовці [2].

Відмінностями характеризуються також ключові поняття, які використовуються для опису систем професійної освіти. Наприклад, за європейськими словниками термін «початкова (базова) професійна освіта» (*Initial Vocational Education and Training – IVET*) використовується щодо освіти вікової групи молоді (16+), а термін «неперервна професійна освіта»

(*Continuing Vocational Education and Training – CVET*) – щодо освіти і підготовки, яка набувається фахівцями після отримання початкової професійної освіти, або після вступу в трудове життя. Проте у понятійно-термінологічній системі Великої Британії змістове наповнення цих термінів є іншим: те, що в цій країні називається CVET і пов'язується «з наданням визнаних на практиці професійних кваліфікацій в рамках певних занять чи професій», в інших країнах визначається як IVET, тобто початкова професійна освіта тощо.

У Франції педагогічні кадри, які працюють в системі неперервної професійної освіти, називаються «тренерами». В Португалії термін «вчитель» використовується щодо педагогів, які працюють в системі загальної середньої освіти, а термін «тренер» – в системі професійної підготовки тощо. Натомість в Польщі немає ніякої відмінності між педагогічними кадрами, які працюють в початковій і неперервній професійній освіті – вони називаються вчителями, а їх діяльність залежить від рівня навчального закладу, в якому працює той чи інший вчитель. Так, для професійних шкіл характерна значна диференціація щодо вчительських посад: вчителі загальних предметів, вчителі теоретичних професійних предметів, вчителі практичної професійної підготовки, а також чотири категорії вчителів, які працюють як навчальні фахівці й організатори (вчителі-педагоги, вчителі-психологи, вчителі-методичні радники та вчителі-консультанти). Тренери як професійна категорія польським законодавством не визначені.

В цілому ж, якщо абстрагуватися від частковостей, то можна виділити дві категорії вчителів, працюючих в системах початкової професійної освіти в країнах ЄС:

- вчителі загальних предметів (мають університетську освіту та кваліфікацію у сфері викладання);
- вчителі професійних предметів (мають професійну кваліфікацію, трудовий досвід і кваліфікацію у сфері викладання).

Аналіз їх статусу в національних системах професійної освіти і навчання дозволяє виокремити три моделі:

- вчителі, які працюють в системі початкової професійної освіти, є державними службовцями. При наймі на роботу вони здають державний екзамen (Бельгія, Німеччина, Іспанія, Франція, Італія, Люксембург);
- вчителі, які працюють в системі початкової професійної освіти, є працівниками, найнятими на роботу безпосередньо провайдером (Нідерланди, Фінляндія, Угорщина, Латвія, Норвегія, Словачія, Словенія, Швеція, Велика Британія);

• багато вчителів, які працюють в системі початкової професійної освіти, є позаштатними або з частковою зайнятістю (Італія, Австрія, Португалія) [2].

Як показало дослідження, в системах початкової професійної освіти країн ЄС працюють також і тренери, які в різних національних контекстах називаються вихователями або радниками (Данія, Фінляндія, Ісландія, Швеція), тьюторами (Нідерланди, Португалія), інструкторами (Франція, Нідерланди, Фінляндія), шкільними асистентами (Велика Британія). Проте ця категорія педагогічного персоналу переважає в системі неперервної професійної освіти, диференціюючись за низкою ознак: 1) тренери, які професійно займаються педагогічною діяльністю, будучи штатними працівниками у великих компаніях; 2) тренери, які є так званими «зовнішніми провайдерами навчальних послуг»; 3) учителі/ тренери професійної освіти і навчання (в країнах, де безперервна професійна освіта і навчання здійснюється на базі професійних навчальних закладів, наприклад, у Польщі); 4) працівники, посади яких пов'язані з навчальною функцією (загальні менеджери, інспектори, досвідчені робітники та ін.).

В щорічних національних доповідях про розвиток професійної освіти і навчання всі країни-члени ЄС надають регулярну інформацію про якість педагогічних кадрів, які працюють в системі професійної освіти і навчання. За їх даними тренери (внутрішні і залучені зовні) зі спеціальною професійно-педагогічною освітою складають порівняно невелику групу фахівців. В цілому ж майже у всіх країнах запроваджено мінімальні вимоги до компетентності педагогічного персоналу на виробництві, а системи їх підготовки є малоефективними за критеріями організації та оплати. Тому Брюгське комюніке про зміцнення європейського співробітництва у сфері професійної освіти і навчання на період 2011-2020 рр. (2010) особливо наголошує на необхідності «створення гнучких можливостей навчання когорти досвідчених європейських вчителів і викладачів професійної освіти, готових взяти на себе більш складні навчальні завдання в світлі стрімких змін на виробництві і на ринку праці в цілому» [3].

На виконання цього стратегічного завдання Європейський Центр розвитку професійної освіти і навчання розгорнув роботу по обґрунтуванню компетентнісного профілю тренерів, які працюють в системі неперервної професійної освіти і навчання. Для збору даних про вимоги до компетентності тренерів в різних секторах їх діяльності в країнах ЄС було започатковано спеціальну мережу «ЄВРОТРАЕНЕР» (2008). Напрацьовані за її допомогою матеріали

лягли в основу аналізу експертів-членів тематичної групи. В результаті було виявлено, що компетентнісний профіль тренерів у країнах ЄС складається з трьох компонентів: 1) професійний компонент, пов'язаний з виробництвом;

2) педагогічний і соціальний компоненти, які пов'язані з підтримкою навчального процесу в аспекті дидактики і забезпечення передачі знань;

3) управлінський компонент, що передбачає оцінювання якості й співробітництво з різними зацікавленими сторонами-стейкхолдерами тощо [4].

Пізніше ці положення були розвинуті для обґрунтування ключових компетентностей педагогів, які працюють з дорослим населенням, включаючи педагогічний персонал на виробництві/фірмі (2010). Було виокремлено й охарактеризовано *чотири групи компетенцій*:

1) компетенції, пов'язані з конкретною технічною галуззю (сектором), де працюють педагоги (виробничий контекст);

2) компетенції, пов'язані зі сприянням стратегії розвитку компанії і підвищенням її конкурентоспроможності шляхом навчання працівників;

3) педагогічна / дидактична компетенція та компетенція, пов'язана з навчальним процесом.

4) *ключові (transversal) компетентності*, які допомагають викладачам/тренерам проводити навчальний процес (наприклад, соціальні і міжособистісні компетентності, управління конфліктами, мультикультурна обізнаність, уміння критичного мислення, уміння спілкування, уміння у сфері ІКТ).

Зважаючи на відсутність єдиного підходу до вимог, сертифікації і визнання компетенцій тренерів в країнах ЄС, Європейська Комісія ініціювала розробку *керівних принципів професійного розвитку тренерів в професійній освіті і навчанні*. З одного боку, положення цього документа в перспективі мають згуртувати і пронизати дії всіх стейкхолдерів залежно від національної ситуації і контекстів. З іншого – цей документ є суттєвим кроком у концептуалізації підготовки педагогічних кадрів професійної освіти у контексті стратегії освіти впродовж життя в Європі. Сформульовані принципи можна оцінити як вклад в концептуальну базу побудови загального освітнього простору ЄС, а саме:

ПРИНЦИП 1: Тренери – активні учасники навчання впродовж життя: необхідно визнавати їхню професійну ідентичність і діяльність, а також підтримувати їхнє навчання впродовж життя.

ПРИНЦИП 2: Допомога компаній є вирішальною для розвитку компетентності педагогічного персоналу: необхідно визнавати вигоду

від навчання викладачів/тренерів та залучати компанії до підтримки професійного розвитку цієї категорії працівників.

ПРИНЦИП 3: Розвитку компетентності педагогічного персоналу сприяє системний підхід: визначення потреб у навчанні – надання можливостей для навчання – визнання сформованих компетенцій.

ПРИНЦИП 4: Підтримка інструкторів/тренерів на виробництві/компаніях є спільною відповідальністю: необхідно забезпечити ефективну співпрацю та координацію.

ПРИНЦИП 5: Компетентні інструктори/тренери у структурі виробництва/компанії: необхідно зробити їх частиною загальної стратегії розвитку з використанням усіх доступних фондів і програм [5].

Висновки. Європейські керівні принципи професійної підготовки і розвитку педагогічного персоналу професійної освіти і навчання спрямовані на:

- *привернення уваги* всього суспільства до важливої ролі педагогів/інструкторів у розвитку компетентності виробничого персоналу та надання їм необхідної підтримки для професіоналізації, визнання, забезпечення якісної діяльності і відповідного професійного й суспільного статусу шляхом внесення цих положень в національні законодавства країн-членів;

- *оприлюднення існуючих* в Європейських країнах моделей («хороших практик») розвитку компетентності інструкторів/тренерів безперервної професійної освіти і навчання з метою взаємонавчання і зміцнення європейського співробітництва в галузі професійної освіти і навчання;

- *обґрунтування положень* і системи дій Європейського суспільства щодо модернізації професійної освіти і навчання згідно зі стратегією «Європа-2020». Як зазначалося в рекомендаціях Європейської Комісії «Новий імпульс в Європейському співробітництві у сфері професійної освіти і навчання в світлі стратегії «Європа-2020», роль вчителів й інструкторів/тренерів є вирішальною в модернізації системи початкової і безперервної професійної освіти і навчання, включаючи їх підбір, професійний розвиток і статус. Відповіддю Європейського суспільства на нові сучасні і майбутні виклики мають стати нові іноваційні педагоги, нове конструювання навчальних планів і програм, нове управління й оцінювання якості.

Дослідження показало, що Європейська спільнота взяла курс на урівноваження ролей, статусу і підготовки вчителів професійної освіти і інструкторів/тренерів на виробництві/фірмі: «тренер, працюючи в робочому середовищі, потребує збільшення педагогічної компетентності для виконання його ролі наставни-

ка, тоді як вчитель професійної освіти потребує знання і розуміння виробничої практики» [6]. Ця конвергенція має відзеркалюватися в політиці відбору кандидатів для навчання, а також у безперервному розвитку умінь і компетенцій, які будуть визнаватися і впливати на статус та кар'єру.

Література

1. European Commission. Common European Principles for Teacher Competencies and Qualifications. – Brussel : European Commission, 2005. – URL: http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf.
2. Overview of European VET- teacher qualifications and VET- teacher education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2014/12/20/an-overview-of-european-vet-teacher-qualifications-and-vet-teacher>
3. European Commission. Communiqué of the European Ministers for Vocational Education and Training, the European Social Partners and the European Commission, convened in Bruges on 7 December 2010, on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011–2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bruges_en.pdf
4. Eurotrainer: A study of the situation and qualification of trainers in Europe. FINAL REPORT. Institut Technik+Bildung, University of Bremen, January 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bibb.de/dokumente/pdf/projekt_30557_wlk_so_EUROTRAINER_FinalReport_Vol_1.pdf
5. Cedefop. European Commission. Guiding principles on professional development of trainers in vocational education and training [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документы/Downloads/TWG_Guiding_principles_on_professional_development_of_trainers_in_VET_FINAL%20\(5\).pdf](http://C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документы/Downloads/TWG_Guiding_principles_on_professional_development_of_trainers_in_VET_FINAL%20(5).pdf)
6. Practical trainer: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/%D0%A1%D0%BD%D0%B5%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/04.TWG_trainers_in_VET_PLA_1.Qualification_of_practical_trainer_\(Keniscentrum_Handel\).pdf](file:///C:/Users/%D0%A1%D0%BD%D0%B5%D0%B6%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/04.TWG_trainers_in_VET_PLA_1.Qualification_of_practical_trainer_(Keniscentrum_Handel).pdf)

Пуховська Л. П. Європейські керівні принципи підготовки і розвитку педагогів професійної освіти.

В статті охарактеризовано європейську політику у сфері підготовки педагогів для систем професійної освіти і навчання в країнах ЄС та розкрито європейські підходи до їх кваліфікацій крізь призму спільного і відмінного. Проаналізовано провідні європейські документи щодо стратегії розвитку галузі педагогічної освіти в умовах європейської інтеграції. Окреслено групи компетенцій та професійний профіль тренерів, які працюють з учнями в умовах виробництва в країнах ЄС. Охарактеризовано стратегічні принципи їх професійного розвитку і підтримки: 1) активна участь у навчанні впродовж життя; 2) допомога компаній/виробництва в підготовці і розвитку тренерів; 3) системний підхід до навчання і професійного розвитку педагогічного персоналу: визначення потреб у навчанні – надання можливостей для навчання – визнання сформованих компетенцій; 4) ефективна співпраця та координація дій щодо підтримки педагогічного персоналу на виробництві; 5) допомога педагогічному персоналу є частиною загальної структури розвитку виробництва з використанням всіх доступних фондів і програм тощо.

Зроблено висновок про те, що Європейська Комісія привертає увагу всього суспільства до важливої ролі педагогів/тренерів у розвитку компетентності виробничого персоналу та надання їм необхідної підтримки для професіоналізації, визнання, забезпечення якісної діяльності і відповідного професійного й суспільного статусу шляхом внесення відповідних положень в національні законодавства країн-членів;

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть стати: сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах ЄС; підготовка педагогів професійної освіти з використанням технологій дистанційного навчання; навчання в процесі продуктивної діяльності: європейський досвід.

Ключові слова: вчителі і тренери професійної освіти; європейські принципи; професійна підготовка; компетентність; професійний профіль; кваліфікація.

Пуховская Л. П. Европейские руководящие принципы подготовки и развития педагогов профессионального образования.

В статье охарактеризовано европейскую политику в сфере подготовки педагогов для систем профессионального образования и обучения в странах ЕС и раскрыты европейские подходы к их квалификациям через призму общего и различного. Проанализированы ведущих европейские документы, в которых изложена стратегия развития педагогического образования в условиях европейской интеграции. Очерчено группы компетенций и профессиональный профиль тренеров, работающих с учениками в условиях производства в странах ЕС. Охарактеризовано стратегические принципы их профессионального развития и поддержки: 1) активное участие в обучении в течение всей жизни; 2) помощь компаний/производства в подготовке и развитии тренеров; 3) системный подход к обучению и профессиональному развитию педагогического персонала: определение потребностей в обучении – предоставление возможностей для обучения – признание сформированных компетенций; 4) эффективное сотрудничество и координация действий по поддержке педагогического персонала на производстве; 5) помощь педагогическому персоналу является частью общей структуры развития производства с использованием всех доступных фондов и программ.

Сделан вывод о том, что Европейская Комиссия обращает внимание всего общества на важную роль

педагогов/тренеров в развитии компетентности производственного персонала и предоставлении им необходимой поддержки для профессионализации, признания, обеспечения качественной деятельности и соответствующего профессионального и общественного статуса путем внесения определенных положений в национальные законодательства стран-членов.

Перспективными направлениями дальнейших исследований могут стать: современные модели профессионального образования и обучения в странах ЕС; подготовка педагогов профессионального образования с использованием технологий дистанционного обучения; обучение в процессе продуктивной деятельности: европейский опыт.

Ключевые слова: учителя и тренеры профессионального образования; европейские принципы; профессиональная подготовка; компетентность; профессиональный профиль; квалификация.

Puhovska L. P. European Guiding Principles for VET Teachers' Training and Development.

The article describes European policy in the field of teachers training for the system of vocational education and training in the EU and European approaches disclosed their qualifications in the light of the common and different are represented. The major European documents on the development strategy of teacher education in terms of European integration are analyzed. The competences groups and trainers' professional profile are analyzed. Strategic principles of their professional development and support are characterized: 1) active participation in lifelong learning; 2) support to companies/enterprises and training of trainers; 3) a systematic approach to training and professional development of teaching staff, determining training needs - providing training opportunities - recognition of existing competencies; 4) efficient cooperation and coordination to support teaching staff in the workplace; 5) help to teaching staff is a part of production development structure using all available funds and programs and so on.

The conclusion is that the Commission draws the society's attention to the important role of teachers/trainers in the development expertise of production staff and providing them with the necessary support to professionalization, recognition, providing quality activities, professional and social status by making appropriate provisions in national law-terms of member-countries.

Promising directions for further research can be: current models of vocational education and training in the EU; training teachers for the system of vocational education and training using distance learning technologies; learning while productive activities: European experience.

Key words: vocational education and training teachers and trainers; European principles; professional training; competence; professional profile; qualification.